

Yanacağın gəlirdən çıxılan xərclərə aid edilməsi

*Qulu Soltanov,
sərbəst auditor*

Müəssisənin fəaliyyəti zamanı elə ehtiyatlar vardır ki, onların silinməsinin düzgünlüyünə tam əmin olunması üçün əlavə və geniş təsdiqləmələrə ehtiyac yaranır. Məsələn, müəssisənin və ya fərdi sahibkarın mülkiyyətində və ya istifadəsində olan nəqliyyat vasitələri üçün istifadə olunan yanacağın silinməsi müəyyən sənədləşmələr tələb edir.

Bəzi hallarda müəssisələrdə yanacağın silinməsi forması adi qaydada həyata keçirilir. Yəni müəssisələrdə yanacaqdoldurma məntəqələrindən yanacağın alınmasını təsdiq edən NKA çeklərinin ümumi məbləğini birbaşa gəlirdən çıxılan xərclərə aid edirlər. Mühasibat sənədləşmələrinə ciddi yanaşan müəssisələrdə isə yanacağın alınması qaimə-fakturalar və müqavilələr əsasında həyata keçirilir. Bu mümkün olmadıqda yanacağın alınmasını təsdiq edən NKA çekləri üzrə daxili mədaxil aktı tərtib olunur və həmin yanacağın həqiqətən müəssisə üçün alınması imzalanmış aktla rəsmi etiraf olunur. Lakin vergi ödəyicisi yanacağın elə silinmə formasını və ya sənədləşmə qaydasını tərtib etməlidir ki, gəlirdən çıxılan xərclərə aid edilən yanacağın məbləği (miqdarı) həqiqətən gəlirin alınması ilə bağlı olsun.

Mühasib gəlirin alınması ilə bağlı xərclərə silinən yanacağın miqdarının müəssisə üzrə bütün avtomobillərin qət etdiyi məsafəyə uyğun gəlməsini yoxlamalı və düzgünlüyünə əmin olduqdan sonra uçota almalıdır. Avtomobillərin qət etdiyi məsafənin ölçüsü yol vərəqindən əldə edilir. Eyni zamanda, yol vərəqində göstərilən məsafənin ölçüsü həmin yol vərəqində göstərilən marşrut üzrə məsafəyə tam uyğun olmalıdır. Digər tərəfdən də aparılan yükün real əməliyyat çərçivəsində olmasına diqqət yetirilməlidir. Elə olmalıdır ki, daşınan yüklərin həcmi ilə bağlı yol vərəqindəki qeydlər real daşınan (qaimə-faktura və digər təhvil-qəbul sənədlərinə əsasən müştəriyə satılan, anbardan başqa yerlərə yeri dəyişdirilən və s.) yüklərin həcminə bərabər olsun.

Müəssisələrdə yanacağın silinməsi üçün aşağıda göstərilənlərin həyata keçirilməsinə mühasib diqqətlə yanaşmalıdır:

- hər bir avtomobilin konkret müəyyənləşdirilmiş yürüş məsafəsi üzrə (məsələn, hər 100 km üzrə) yanacağın silinmə norması olmalıdır, yanacağın silinməsi üçün həm şəhərdaxili, həm də şəhərdən kənar magistral və ya qəsəbə yolları üzrə «yanacağın məsrəf normaları» müəyyənləşdirilməli və rəhbərlik tərəfindən təsdiqlənməlidir.

- yük avtonəqliyyatı üçün yol vərəqi tərtib olunmalıdır.

- ay ərzində hər bir avtomobil üzrə qət edilən məsafə təsdiqlənməklə aydınlaşmalıdır. Bunun üçün hər bir sürücü və ona nəzarət edən vəzifəli şəxs nəqliyyat vasitəsilə qət edilən yolu - məsafənin uzunluğunu rəsmi qaydada daxili müəyyən olunmuş sənədlə (məsələn, aktla) təsdiq etməlidir.

- hər bir avtonəqliyyat vasitəsilə yerinə yetirilən işin məzmunu, daşınan yükün miqdarı, marşrut məntəqələri dəqiq bilinməlidir, bu, qət edilən məsafənin düzgünlüyünün təsdiqi üçün vacibdir.

- yanacağın silinməsi cədvəli forması müəyyənləşdirilməli və yanacağın silinməsi dövriyyəsi həmin cədvəldə əks olunmaqla tərtib olunmalıdır. Cədvəl maddi-məsul şəxs tərəfindən imza ilə təsdiqlənməlidir.

- xüsusi hallarda məsrəf normasından artıq yanacaq sərf oluna bilər. Bu halda artıq sərf olunan yanacağın silinməsinin əsaslandırılmış təsdiqi olmalıdır.

- məsrəf normasından artıq işlədilmiş yanacağın miqdarı üzrə məbləğlər təqsirkar tərəfindən ödənilməlidir və ya ona bağlılaşdırıla bilər.

- yanacağın alınması ilə bağlı əməliyyatların ciddi hesabat blankları ilə rəsmiləşdirilməsinə diqqət yetirilməlidir.

Bəzən müəssisə rəhbərləri inzibati-rəhbərlik funksiyalarının yerinə yetirilməsi prosesində istifadə etdikləri müəssisənin balansındakı xidməti avtomobilinə aylıq yanacaq sərfi norması müəyyənləşdirirlər. Məsələn, hər iş günü üçün 15 litr müəyyənləşdirilə bilər. Lakin gündəlik verilən yanacağı işlədən avtomobildən yalnız xidməti işlərə istifadə olunması fikri ilə barışmaq düzgün olmazdı. Praktikada belədir ki, rəhbər işçilərin xidməti avtomobilindən onların şəxsi məqsədləri,

qonaqlarının daşınması və digər kənar (məsələn, ailə üzvləri üçün) məqsədləri üçün istifadə edilməsi istisna edilmir. Bu kimi müəssisənin daxili işi üçün istifadə edilməyən istiqamətlərdə avtomobilin istismarı xərclərinin gəlirin alınması ilə bağlı olması şübhe doğura bilər.